

A tatabányai Szent Borbála Kórház több mint 120 éves emlékezete

A tatabányai Szent Borbála Kórház
több mint 120 éves emlékezete

A tatabányai Szent Borbála Kórház
több mint 120 éves emlékezete

SZERKESZTŐ:
dr. Dombi J. Péter

MUNKATÁRSAK:
Barta Éva Zsuzsanna
Kende Katalin
Reim Lászlóné
Sabjáné Menyhárt Piroska
Balogh Márta

TÁMOGATÓK:
A Szent Borbála Megyei Kórházért és Hematológiáért Alapítvány
Alfadat-Press Nyomdaipari Kft.
Bencsik János
Czunyiné dr. Bertalan Judit
DMV Egészségügyi Szolgáltató Bt
Forrás Rádió
Güntner Tata
Havellant István
Homor Lajos
John Katalin
Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal
Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzati Hivatal
Pordán Zsigmond
Schmidt Csaba
Simon Zsolt
Szűcs Attila
Tatabánya Megyei Jogú Város
Tatabányai Szakképzési Centrum
Tovább A Városunkért Egyesület
Tulipános Ház
VOSZ

NYOMDAI MUNKÁK:
Alfadat-Press Nyomdaipari Kft., Tatabánya

FELELŐS VEZETŐ:
Sashalmi Péter

Tatabánya, 2022

KÖSZÖNJÜK!

*Tisztelet és hála az elődöknek.
Köszönet minden egészségügyben dolgozónak!*

Tartalom

Bevezető.....	9
Előszó.....	11
Ápolók vagyunk	12
II. Belgyógyászat – A kezdetek... a „Hunyadi”	14
In memoriam Bányakórház	16
In memoriam dr. Brenner Ferenc	24
In memoriam dr. Kende József.....	27
In memoriam dr. Kocsis Gábor	31
In memoriam dr. Szabó Ignác	36
In memoriam dr. Szabó István	40
In memoriam dr. Szentgyörgyi László.....	45
In memoriam dr. Újvári Géza.....	47
In memoriam dr. Vas László.....	50
Jövőkép.....	53
In memoriam dr. Schvarcz Tibor.....	54
Utóirat	69
Felhasznált, kutatható irodalmak, kiadványok.....	70

Bevezető

A tatabányai Szent Borbála Kórház működésének kezdetét, alapításának évét 1899-re tehetjük, amikor létrejött az első bányakórház, majd ezt követte 1909-ben a járványkórház.

A 75 éves évfordulót, illetve a 100 éves évfordulót visszatekintő kiadványokban összegezték a korábbi szerzők.

A több mint 120 évet felölelő kiadványunk az internet világában nem az osztályok tényszerű adatainak bemutatását tűzi ki célul, sokkal inkább a múltat felidézve a mának, eseményeket, életutakat összegez, példaképet, legendákat állítva a jövőnek, a fiataloknak.

Valahogy úgy, mint amikor társaságban beszélgetünk és visszaemlékezünk, anekdoták kerülnek elő, történetek és mindaz, amit a múltó idő kikristályosít.

Kulcsszavakban: 120 év emlékezés, sztorik, felvillanások, emberi sorok, történetek, képanyag, képes krónika, múltról, a jelenről..., érzelmekkel a jövőnek.

„A múltat megtartani a jelennek és továbbadni a jövőnek.”

dr. Dombi J. Péter

Előszó

Szakmai életutak, példaképek az egészségügyben

A példa hatása erősebb a szónál. Amikor az ember megkezd egy életutat, választ egy szakmát, egy foglalkozást - ahogy korábban is, növekedése, fejlődése során - igazodási pontokat keres, példákat, példaképeket, akik a helyes irányba viszik. Az irány helyességét sokszor a szívében érzi, de kaphatja is olyasvalakitől, aki később példaképpé válik számára. Persze nem mindig adatik meg a felismerés az adott pillanatban, a jó irány még terhet is jelenthet hirtelen, de idővel többnyire feltisztul a kép és az ember szívét a hála tölti el, „de jó, hogy akkor azt mondta... de jó, hogy akkor azt tette”. Az egész történet hirtelen más megvilágításba kerül.

Szerencsénkre a történelem során sokan tettek az emberiségért gyógyítással, betegápolással, segítségnyújtással. Sokukat szentté avatták, mint például Árpád-házi Szent Piroskát, Szent László leányát, aki a XII. században már modern kórházat építtetett a Pantokrátor kolostor komplexumban, Bizáncban. Nem feledkezhetünk el boldog Battyhány-Strattmann Lászlóról sem, aki herceg létére orvos lett, életét a gyógyításnak szentelte. 1902-ben Köpcsényben korszerűen felszerelt huszonnégy ágyas kórházat nyitott, amelynek hamarosan akkora lett a forgalma, hogy a MÁV különvonatot indított a kis nyugat-magyarországi faluba. Vagyonának nagy részét hitben és szeretetben a szegények gyógyítására áldozta.

De itt vannak a mindennapok hősei is, akik nap-nap után áldozzák életüket másokért. Közvetlen környezetünkben megtalálhatjuk őket, orvosokat, ápolókat. Életünk során sok kiemelkedő személyiséggel találkozhattunk, akik talán nem lesznek „hivatalosan” szentek, de példamutató életük, a betegekért, embertársaikért végzett tevékenységük mindenki számára példa lehet. E kiadvány célja, hogy kiragadjon néhányukat egy-egy történeten keresztül a feledésből, példaként állítva elénk.

dr. Kanász Gábor
Főigazgató

Ápolók vagyunk

„A magyar ápolás fejlődése, története”

Az ápolói hivatás, a betegellátás minden társadalmi közösség elemi szükségletét segíti.

Az ókorban, néhány egyiptomi leleten már megtalálhatóak az ápolásra tett utalások, melyek a harcokban szerzett „dicső sebek” ellátásában merül ki, azonban az ápoló feladata nem derül ki belőlük. Az ókori görög és római kultúrában már megjelennek különféle kórházszerű épületek, amelyek gyógyforrásokra telepített fürdők, tornatermek, kezelő helyiségek voltak. A rómaiak sebesült vagy beteg katonáikra is nagy figyelmet fordítottak. Az ő ellátásukra mozgó kórházakat, ún. „gyengélkedő táborokat” hoztak létre, mely kórtermekből, fürdőkből, gyógyszerházakból, valamint a gondozó személyek szálláshelyeiből álltak. Az ápolásban a férfiak kapták a nagyobb szerepet. A nők csak otthonaikban végezhettek ápolást, illetve mint bábák vehettek csak részt az egészségügyi ellátásban.

A kereszténység első századában a mindennapi életet és a betegápolást is a hit központi gondolatai – mint a szeretet, a másokhoz való odafordulás, mások segítése – jellemezték. A gyógyítást a keresztényi értékek mentén a papok végezték. Ebben az időszakban sorra alakultak a különféle férfi, illetve női rendek és a kolostori betegápolás került előtérbe. Az ápolás tevékenységét a szerzetesrendek végezték. A kolostorok mellett egyre több kórház jött létre, ahogy a városi élet is egyre hangúlyosabbá vált. A kórházak élére kórházigazgatók kerültek, ők feleltek az anyagi javakért, és az ápolószemélyzet munkájáért. Az ápolók ebben az időszakban apácák voltak. A kórházigazgatók felett a püspökök álltak, akiknek bármikor jogukban állt a kórházakban ellenőrzést tartani.

Az újkorban különféle kezdeményezések indultak az ápolás minőségének javítására és elindult az ápolás terén a hierarchikus tagozódás. Megjelentek az első segédápolók is. Amikor az ápolás történet kapcsán

az elődökre emlékezünk Florence Nightingale neve és tevékenysége megkerülhetetlen.

Hazánk „kiemelkedő ápolója” Kossuth Zsuzsanna volt. Az 1848–49-es szabadságharc „tábori kórházainak főápolója” volt. Kossuth Lajos legfiatalabb húga volt, akit bátyja 1849. április 16-án országos főápolónővé nevezett ki, egyben Ő lett az Országos Betegápoló Intézet vezetője is.

A századforduló elejétől az ország egyetemi oktatása, orvosi kari oktatása mellett felállította Ápoló- és Védőnőképző Intézeteket is, amelyekben a hallgatók 2 éves képzés után állami oklevelet kaptak.

1989-ben a budapesti Orvostovábbképző Egyetem Egészségügyi Főiskolai Karán elindították a diplomás ápolói szakot.

Az orvostudomány fejlődésével bizonyos feladatok, eljárások az orvosok számára annyira rutinszerűvé váltak, hogy a szükséges oktatás után az ápolókat bízták meg velük. Az ápolás a továbbiakban az orvostudományból táplálkozik, ami egyrészt az ápolóképzés elterjedését vonta maga után, másrészt a szerepváltozást okozott.

Az ápolás egyénre szabott ápolási terv alapján történik, mely a beteg meghatározott szükségleteinek kielégítését tűzi ki célul. Módszere a Primary nursing, melynek lényege, hogy az ápoló több személyes felelősséget vállaljon kevesebb betegért és részükre széleskörű ellátást biztosítson a beteg kórházba kerülésétől az elbocsátásáig.

Az elmúlt két év pandémiás időszaka nagyon nagy terhet jelentett mind fizikális, mind mentális értelemben. A munkánk során nem kapunk akkora nyilvánosságot, olyan társadalmi megbecsülést, mint más szakma. Az ápolók mindennapi hősként csöndben tették/teszik a dolgunkat! Jelen társadalmunkban elmaradnak a köszönő szavak, az elismerés, a megbecsülés. Jövőképünk, a társadalmi elismerés, megbecsülés mert fontosak vagyunk, és hiányunkkal egy űr maradna.

*Kecskeméti Csilla
Ápolási Igazgató*

II. Belgyógyászat – A kezdetek... a „Hunyadi”

„Dicsőség volt az osztályra kerülni”

1983-ban kerültem a II. sz. Belgyógyászati Osztályra.

Mielőtt felvettek, egy beszélgetésen jelentem meg.

Brenner Tanár Úr és a főnővér, Terike fogadott.

– Miért szeretnék itt dolgozni?

– Miért lettem nővér?

– Miért szeretem ezt a szakmát?

A Tanár Úr egy ősz hajú meleg szívű ember volt. Mellette a főnővér Terike, aki igazi anyaként fogadott. Egy nagy családba csöppentem. Igazi családias légkör ölelt át.

Mély hittel érzem, hogy azért születünk a világra, mert küldetésünk van.

Fiatal orvos-nővér csapat jellemezte az osztályt. Fiatalok voltunk, tele energiával tenni akarással. Nem volt olyan helyzet, ami hidegen hagyott volna bennünket. Az osztály egyik legfontosabb embere Marika néni volt, a portás. Már hajnalban főzte nekünk a kávé. Sokszor nem volt finom, de szívvel készítette. Éltető nedű volt számunkra. Ott, a hajnali kávézaskor kezdődött a napunk.

Editke gazdasági nővér volt, ő felelt a szakmai vételezésért. Amikor valamit elfelejtett kiadni, ő ezt választotta: „Édeském, én kiadtam”, mely azóta szlogenné vált az osztályon.

A reggeli műszakunk hat órakor kezdődött. Sokkal korábban érkezünk, mert fontos volt a reggeli kávé mellett beszélgetni, megtudni és megbeszélni a családi problémákat is. Már az éjszakai betegátadás is elkezdődött. Bármilyen nehézséggel néztünk szembe, jókedvűen teltek a napjaink. Ha nehéz volt az osztály, lélegeztetett beteg volt, nem kellett kérni bennünket, hogy maradjunk segíteni az előző szaknak. Tudtam, ha nekem kell segítség, számíthatok rájuk önzetlenül. Ha valaki beteg lett, csoportosan látogattuk meg, vittük a húsleveszt neki. Nem okozott

problémát az sem, hogy oviból-iskolából ki hozza el a gyermeket, mert egymás között ezt is megoldottuk.

Moziba, színházba jártunk, kirándulásokat szerveztünk, természetesen a családokkal együtt. Kézilabda csapatunk is volt, szerettünk együtt lenni. Visszatérő betegeink voltak. Ha egy beteg életéért sokat küzdöttünk, gyógyulása után hálával teli tekintettel megszorítja a kezed, szavak nélkül rebegi el köszönetét.

Ettől melegszik a szívünk.

Sokszor került szívünkhöz közel a beteg. Könnyeinkkel küszködve harcoltunk az életért. Gyakran egy picit mi is meghaltunk.

Ezért szép és csodálatos feladat a miénk, a gyógyítás.

Matvan Marika

In memoriam Bányakórház

*„Bánya és a kórház”
Tényszerűen a gyökerekről*

A fejezet szerzője írásában vázlatosan ismerteti a Tatai-medence szénbányászatát, a 120 éve alapított első kórház alapítását, a bányaegészségügy további fejlődését.

1885-ben egy a „tatai völgy”-et bemutató leírás szerint „ember csak néha taposta itt a földet, hogy az uraság vagy a község erdejéből téli tüzelőt, épületfát termeljen. Egy-egy koravén anyóka hajladozott titokban, vagy az erdőkerülő jóvoltából a fák alatt, hogy a sovány fekete kenyér mellé gombát, földiepret szedjen szűkös viszonyok közt élő családja számára, vagy ibolya- s gyöngyvirágcsokrot szedett Tata szépeinek, hogy azok árán búcsúfiát vehessen kis unokájának.”

Ez a néhány soros idézet talán érzékletesen mutatja be a térségben található jobbágyfalvak Alsógalla, Bánhida, Felsőgalla, parasztjainak gazdasági szociális viszonyait. A csodaszamba menő változást a fekete gyémánt megtalálása és kitermelése idézte elő.

Egy fiatal ambiciózus szénipari vállalkozás a Magyar Általános Kőszénbányák Részvénytársulat (MÁK Rt.) 125 évvel ezelőtt már kutatófúrásokat végeztetett a térségben. 1896–97-ben megkezdődtek a szénfeltárások, aknanyitások és a kapcsolódó infrastruktúrák kiépítése. A 19–20. századfordulón a tatai bányáknál bányászatban foglalkoztatottak létszáma meghaladta kétezer főt. A föld mélyén bekövetkező súlyos balesetek, halálos szerencsétlenségek a bányászok életének mindennapos kísérői voltak. Az első aknamélyítésekor is már több baleset volt ezek ellátása Tatán az Esterházyak magánkórházában történt.

A bányavállalkozókat az 1854-es bányatörvény kötelezte az általuk alkalmazottak egészségügyi ellátására. A MÁK Rt. vezetésének már a kezdetekben is fontos érdeke volt a bányamunkások megfelelő egészségi állapota. Szükségszerűen az első egészségügyi intézmény a Tatai-me-

dencében a bányászatnak köszönhetette létrejöttét. A bányatelepen 1898-ban megalakult a Bányatárspénztár. A Bányatárspénztár célja a betegség vagy baleset folytán munkaképtelené lett tagjait segélyezni. A társpenztári tagok keresetük 4%-át voltak kötelesek befizetni. Egyfajta önszerveződő jól működő korabeli társadalombiztosítási rendszer volt. A kezdetekben ez a társláda 2 orvos, 2 gyógyszerész, 4 ápolónő, 3 szülésznő, 2 óvónő, 10 tanító alkalmazását tette lehetővé a MÁK Rt. tatai bányáinál.

Az első tömeges halálos áldozatokat követelő szénporrobbanás 1899 áprilisában történt a II. sz aknában. Szükségessé vált egy kórház építése a bányatelepen. Az első orvosok a századfordulón dr. Mezei Ferenc és dr. Virágh Gyula voltak. Az egykori ótelepi piactéren 1900-ban megnyílt első bányakórház dr. Szabó Ignác bányafőorvosi kinevezésével, vezetésével.

A kórház 3 kórteremmel, szobánként 2-2 ágygal kezdte meg a betegellátást. A kórházban jól felszerelt műtőszoba, mikroszkopikus vizsgálatokra is alkalmas laboratórium, konyha, meleg vizes fürdőszoba volt.

A Magyar Általános Kőszénbányák Részvénytársulat jó pénzügyi finanszírozásával, gazdasági menedzselésével, és elsősorban kiváló bányamérnökeinek tervezési, újtási kivitelezéseinek köszönhetően igen sikeres tevékenységet folytatott a Tatai-medencében. A 20. század első évtizedének végére Magyarország egyik legnagyobb iparvállalata lett. A MÁK Rt. részvényeit a bécsi, zürichi, londoni tőzsdéken jegyezték. Az akkor Alsógalla-bányatelepnek nevezett ipari településen – ahogy a korabeli újságok fogalmazták – „amerikai típusú fejlődés” bontakozott ki. Az aknaüzemek körül munkáskolóniák épültek, munkásjóléti közintézmények létesültek. 1900-ban a három község és a bányáskolóniakon élő lakosság létszáma megközelítette a tízezer főt.

A gyors növekedés szükségessé tette az első kórház bővítését. A bővítés után az intézmény 35 ágyas lett, a személyzet kiegészült négy ferences rendi ápolónővérrel is. A folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően 1908-ban már egy központi és két szárnyi épülettel 50 ágyasra bővült a kórház. A központi épületben váróhelység, rendelő, műtő, laboratórium és nővérszoba, a szárnyépületben a belgyógyászat két kórteremmel, 15 ágygal, a sebészeti osztály két kórteremmel és kór-

szobával, 20 ágygal. A kórház villanyvilágítással és vízvezetékkel volt ellátva. A kórház orvosai ekkor dr. Mezei Ferenc, dr. Pásztó Ede, dr. Paleta Viktor voltak.

A bányászatot a napi tizenkét órás munkarend, a rosszul szellőztetett munkahelyek, a biztonsági berendezések hiánya jellemezte. A kimerítő munka, az egészségtelen lakó és munkakörülmények betegségekhez vezettek. Magas volt a járványos megbetegedések száma. 1907-ben a vörhenyjárvány után járványkórház építéséről döntöttek. Az elkészült járványkórház 13 kórteremmel rendelkezett. 1909 tavaszán hatalmas arányú tífuszjárvány ütötte fel a fejét Tatabányán. Szükséges volt a bányatelep teljes fertőtlenítése. A régi bővített kórház is kicsinek bizonyult az iskolák termeit is kórházzá alakították. A megnövekedett ellátási igények miatt is szükségessé vált egy nagyobb és korszerűbb kórházépület felépítése.

A gazdasági fellendülés egyik ellentmondása volt, hogy amikor a bányászat és az ipar gyorsan fejlődött, az ebből fakadó problémákat egészségügyi ellátás csak nehezen tudta követni. A bányatelep melletti elődtelepülések nem vehették igénybe a MÁK Rt. által biztosított egészségügyi és szociális szolgáltatásokat.

Az egyébként jól működő Bányatárspénztár tőkéje elégtelen volt egy szükséges újabb kórházi építkezés finanszírozására, ezért a MÁK Rt. vezetőségéhez fordult segítségért. A MÁK Rt. anyagi támogatásával 1910-ben megkezdődött az új kórház építése. 1911-ben már ténylegesen betegeket fogadott az intézmény, bár a hivatalos átadás, a használatbavételi engedély kiadása csak 1912-ben történt. Az új kórház impozáns emeletes épülete a megnyitást követően 80 sebészeti és 49 belgyógyászati ágygal rendelkezett. A sebészeten belül szülészet-nőgyógyászat, az alagsorban mosoda, szárító, vasalóhelységek, konyha, raktárak, kazánház, műhely, cselédszobák, személyzeti étkező volt kialakítva. A földszinten és az emeleten kaptak helyet a kórtermek az orvosi és nővérszobák, két sebészeti műtő, a röntgen, a laboratórium, közösségi helységek fürdők, ruharaktárak. A kórházban ügyeleti szolgálat működött, ahol dr. Paleta, dr. Szutrély, és dr. Paulini orvosok biztosították az ellátást. A megnyitást követő években a kórház mellé egy földszintes

épületet emeltek, melyben a bányászok sebészeti járóbetegellátását és az ótelepi lakosság ellátását biztosították.

Az 1913. év a MÁK Rt. tatabányai bányáinál a széntermelés csúcspontja volt. A 2,5 millió tonna tatai széntermelés az ország széntermelésének több mint egyharmadát jelentette. Ekkor már 8000 fő munkás dolgozott a MÁK Rt. tatai üzeménél. A feszített bányászati tevékenység miatt megnövekedett a balesetek száma. A gyakori súlyos töréses, zúzódásos baleseti sérültek ellátása többletfeladatot jelentett a szűkös orvosi, ápolói létszámnak. Az első világháború éveiben a termelés visszaesett, a bányákban foglalkoztatottak létszáma lecsökkent. A kórház a világháború éveiben a ferences nővérek kezelésében működött. Az első világháború alatt, majd annak befejezése után Tatabánya-bányatelep és a környező falvak lakosságának életkörülményei megromlottak. Tiltakozásokra, sztrájkokra, bányásmegmozdulásokra került sor. A hatalom válasza a Bányaaigazgatóság előtti csendőrsortűz volt 1919. szeptember 6-án. Erre emlékezünk minden évben a Bányásznapon. A Trianon utáni magyar gazdaság, a bányaipar anyagbeszerzési, ellátási problémákkal küzdött. Súlyosbította a helyzetet, hogy nem volt földalatti szakmunkára megfelelő létszámú szakképzett munkavállaló. A MÁK Rt. vezetése mindent megtett a széntermelés fokozása érdekében. 1920–1928 között a bányauzemek intenzív gépesítésével évről évre növekedett a széntermelés, de még mindig nem érte el a háború előtti szintet.

A bányauzemi és ipari fejlesztéseken túlmenően 1921-ben a tüdőbeteg ellátására külön intézményt hoztak létre. Ez a kórház mögötti erdős területen épült tüdőszanatórium 1934-ig 6 kórteremmel, benne 24 ágygal működött. Dr. Szabó Ignác a tatabányai bánya egészségügyi intézményrendszer kiépítésért 1924-ben egészségügyi tanácsosi elismerést kapott. Az új kórház melletti rendelőt 1925-ben emeletráépítéssel bővítették, ahol sebészeti, valamint fogászati ambuláns rendelés is volt. Az ótelepi, újtelepi, mésztelepi rendelők szolgálták a Bányatárspénztárhoz tartozó betegek ellátását. Ezekben a körzetekben dr. Stefanovszki Sándor, dr. Okolicsányi Miklós, dr. Czerminger Alfréd, dr. Horváth Elek bányaeorvosok hosszú évtizedeken át látták el a hozzájuk forduló betegeket. Az egészségügyi intézményhálózat része volt az új kórházzal

szemben egy gyógyszerár és a gőzfürdő. Az 1927-ben megépült gőzfürdő alagsorában fizioterápiás kezelések igénybevételére is lehetőség volt. A bányatelepen és a bányászközségekben is iskola fogászat működött. A MÁK Rt. vezetői felismerték, hogy a munkaerő megtartása, és annak utánpótlása gazdasági érdeke a vállalatnak, ennek érdekében anya- és csecsemővédelmi intézkedéseket hoztak.

1929-ben kirobbant gazdasági világválság váratlanul, átmenet nélkül érte a MÁK Rt. tatabányai bányászatait is.

Nem került sor nagyobb arányú elbocsátásokra, inkább a munkanapok számának csökkentésével akarták megtartani a szakképzett földalatti munkaerőt. A MÁK Rt. tatabányai vezetése elsősorban a felhalmozott szénkészletek külföldi és belhoni piacokon való értékesítésére koncentrált. A válság utáni időkre gondolva gépesítések, fejlesztések történtek. Az országos szénigények csökkenése miatt a szén helyi felhasználását növelték a villamos erőműi energia, a cement- és karbidgyártás, és a szénleparlás tatabányai üzeménél. A világválság utáni éveket 1936–40 között a széntermelés gyors felfutása jellemezte. 1939-ben már 5200 munkás dolgozott a vállalat helyi üzemében, a földalatti munkakörökben foglalkoztatottak létszáma meghaladta a 3300 főt.

1935-ben öngyulladásos bányatűz volt a IX. sz. aknaüzemben melynek következtében az aknatorony fémszerkezete a hő hatására megolvadt, összerogyott, és bedőlt az aknanyílásban. Több halálos áldozat mellett a sérültek ellátása rótt megnövekedett feladatot a Bányakórház orvosaira és ápolóira. 1940-ben további 4 kórterem bővítéssel a Bányakórház ágyszáma 189-re nőtt, a műtőt korszerűsítették. Ez a kórház ezután még az állandó fejlesztéseknek köszönhetően több évtizeden át biztosította a térség színvonalas betegellátását.

1941-ben befejeződött a XV. lejtős és függőleges akna mélyítése. 1942-ben a tatabányai széntermelés több mint 2,6 millió tonna volt, majd az utána következő években a termelés csökkent annak ellenére, hogy az iparnak maximális háborús igénybevétele a széntermelés növekedését kívánta. A háború végén a MÁK Rt. Tatabányán is igyekezett beindítani a széntermelést főleg a kórházak, intézmények villamos energia szükségletét biztosító erőmű működéséhez. 1946. január

elsejével elsőként a kormányzat a szénbányászatot vette elsőnek állami kezelésbe. 1947. január 1-jével megalakult a Magyar Állami Szénbányák Részvénytársaság. 1947 végére a MÁK Rt. az államosítással elveszítette nemcsak széntermelési, hanem egyéb ipari kapacitásait, ingatlanjait is.

A háborús években a kórház területén légvédelmi óvóhely, ún. bunker-kórház épült. A háború után lassan beindult a kórházi ellátás, majd megkezdtek működésüket a Bányatárspénztári járóbetegellátás részlegei.

1947 októberében hosszas egyeztetések után Alsó- és Felsőgalla, Bánhida, valamint Tatabánya községek Tatabánya néven várossá szerveződtek. 1948-ban megszűnt a MÁK Rt. felügyelete az általa alapított és 50 évig működtetett Bányakórház felett. 1950-ben minden átmenet nélkül államosították a Bányatárspénztárt is.

1950. december végén az ország bányászati történetének legsúlyosabb bányaszerencsétlensége történt a XII-es aknában. 81 haláleset mellett sok sérült ellátását kellett a kórháznak biztosítania az akkor rendelkezésre álló mintegy 200 kórházi ágyon. De így volt ez az 1963-as XV/a aknai és az 1978-as XII/a aknai tömeges halálos áldozatokat, súlyos sérüléseket okozó sújtólégrobbanások esetében is. A bányamentő szakvizsgával a bányamentő készülékek használatára kiképzett orvosok a bányamentő rajjal, osztaggal vonultak életmentésre a földalatti helyszínekre.

A fokozott termelési tevékenységből fakadóan a bányabeli balesetek gyakorisága és súlyossága megnőtt. 1950-től dr. Juhász Egon tüdőgyógyászként, majd röntgen szakfőorvosként 45 évi szolgálatával és munkásságával sokat tett a város és ipari üzemeinek egészségügye területén. 1965-től baleseti sebészeti osztály kezdte meg működését dr. Lóska György, dr. Mezei László, dr. Sopov Kriszto orvosokkal. Megszervezésre került a Központi Bányamentő Állomáson az állandó bányamentő orvosi ügyelet, melyet dr. Mezei László és dr. Sopov Kriszto sebész orvosok láttak el. A Bányászfürdőben ekkor a rehabilitációs kezelések dr. Horváth Róbert vezetésével történtek. A Tatabányai Szénbányászati Tröszt továbbra is lehetőségei szerint támogatta a kórház és intézményei működését diagnosztikai és terápiás eszközök beszerzésével. 1969-től dr. Iffiú András – mintegy 25 éven át – a bánya és a város más üze-

meinek főorvosaként szervezte az egészségügyi ellátást. Szakvizsgázott bányamentőként részt vett a nagy bányászati tömegszerencsétlenségek sérültjeinek ellátásában, a földalatti mentések megszervezésében.

A tatabányai bányászat vezetése – kihasználva kormányzati-politikai kapcsolatait – igyekezett a kórházi fejlesztésekhez, beruházásokhoz hozzájárulni, vállalati építési kapacitásait rendelkezésre bocsájtani, annak ellenére, hogy közvetlen intézményi kapcsolat már nem volt. 1985-ben az egykori Hunyadi laktanya területén átadásra került egy új kórház. A Tatai-medencében a hagyományos bányászati tevékenység 1987-ben megszűnt, de az ún. eocén program lehetőséget biztosított Nagygyháza, Mátyás térségében új, korszerű bányanyitásokra. A jelentős állami ráfordításokból megvalósuló bányászati beruházások mellett fejleszthető volt a kórház és a város egészségügyi intézményrendszere is.

A rendszerváltás előtti belpolitikai, energiapolitikai elbizonytalanodás azonban nem kedvezett általában a szénbányászatnak. Váratlan hidrogeológiai állapotok a bányászati folyamatok nehézségei, a pénzügyi, finanszírozási problémák miatt a Tatabányai Bányák Vállalat előbb csőd, majd szanálási eljáráson ment át, és 1994. április 1-én felszámolásra került. A bányászati tevékenység, részben tatabányai munkaerővel, bánya-erőmű integrációban a mátyási szénmedencében folytatódott a Vértesi Erőmű Rt. irányítása mellett, 2004-ig. A tatabányai szénbányászat története nehéz történeti korszakokon átívelő történet. Először részvénytársasági magántulajdonban kapitalista tőkés, majd társadalmi termelési viszonyok között a tervgazdálkodás által szabályozott keretek között.

A bánya-kórház kapcsolat a Vállalat felszámolásával nem szűnt meg. 1995-ben a Tatabányai Megyei Kórház felvette a bányászat védőszentjének, Szent Borbálának nevét. A bányásztársainkat tömörítő Szent Borbála Alapítvány egy Szent Borbálát ábrázoló szobrot ajándékozott a kórháznak. 2012-ben végleg feladásra került a MÁK Rt. által létesített régi Bányakórház. Tatabánya polgárai, a bányászihagyományokat ápoló civil szervezetei évről évre emlékeznek az első bányanyitásokra, jeles eseményekre. Koszorúzásokon, ünnepségeken róják le tiszteletüket a város bányászmúltjára emlékező eseményeken. A kórház dolgozói

és a bányászat emlékeit őrző közössége a kórház aulájában évente bensőséges ünnepségen emlékezik a névadó Szent Borbáláról. Tatabánya Megyei Jogú Város az első kórház alapítójáról elnevezett Szabó Ignác díjjal ismeri el az egészségügyben végzett kiemelkedő munkát. A díjat évente Szent Borbála napján, a város ünnepi közgyűlésén adja át a város polgármestere.

Tatabánya város polgárainak emlékezete őrzi a bányászat által 120 évvel ezelőtt létesített első Bányakórház emlékét, melynek méltó utóda a mai modern Szent Borbála Kórház.

Balogh Csaba
Szabadtéri Bányászati Múzeum Alapítvány

A részletek tovább kutathatók napjainkig a 75 éves, valamint a 100 éves kórházkiadványokban, illetve a tudományos tevékenységet bemutató kiadványokban. Bennük meghivatkozva a példaképek, legendák. [a szerkesztő]

In memoriam dr. Brenner Ferenc

„Tanár Úr”

Csodálatos világ! „Soha nem mondhattuk meg.”

Soha nem mondhattuk meg elsőre, hogy amit a mikroszkópban láttunk az milyen típusú sejt.

Lapozgatva a kórház 75 éves történetéről szóló kiadványt (1899–1974), a II. Belgyógyászati Osztály a kórház egyik legfiatalabb osztályának lett bemutatva.

A munka 1963 júniusában kezdődött el. 1968: Koronária örző. 1972: Kardiológiai gondozó, Hematológiai részleg.

Tényszerű adatok:

A kórház 100 éves történetét bemutató kiadvány, hasonlóan minden osztályhoz, bemutatja az előzményeket és a kezdetet. A kiadványban itt is megtaláljuk azt az utalást, ami röviden így szól:

„Dr. Brenner Ferenc 1985-ben nyugdíjba vonul, de még sokáig részt vett az osztály szakmai irányításában, tudományos életében.”

Az osztály a kardiológiai profil mellett a vérképzőszervi megbetegedések és véralvadás körében is látott el betegeket. Ebben a kiadványban már a hematológia részlegként jelent meg, melynek vezetését Dr. Brenner Ferenc osztályvezető főorvos tanár úr, a mester rám bízta.

Emlékszem, a kezdetekben, amikor tanultunk, tanultam a szakmát, minden egyes nagyvizit, minden egyes konzultáció felemelő volt. Kemény kérdések, az arra való válaszok megadása mellett tanítás folyt, példák és helyzetek vezettek rá minket a helyes útra.

Egy ilyen „tanítói”, Tanár Úr által képviselt mozzanat, amikor üzen, hogy a szobájába vár.

Kezdetben félelem töltött el, aztán az ilyen és hasonló találkozások után egyfajta öröm és magabiztosság.

Az ok nem más, Tanár Úr tanított.

Amikor a mikroszkópba beállított egy sejtet, arra kért, hogy nézzem meg. Már első alkalommal jelezte, hogy nem várja el tőlem a helyes választ. Soha nem mondhattam, nem mondhattuk meg elsőre, hogy mit látunk, mi az a sejt. Pontosabban le kellett írunk amit láttunk és a leírás, a gondolkodás végén adhattunk egy választ.

Az, ha helyes volt, csak bólintott, ha helytelen volt, szerető tekintetével és mély hanglejtésével elkezdett beszélgetni. Majd az adott sejt ismételt közös leírása után rávezetett a helyes válaszra.

Emlékszem, a szöveti hízósejt volt az, amit először fel kellett ismer-nem. Sokaknak sok hét, sok hónap, évek után, amikor a mikroszkópos konzultációban már „partnerek voltunk”, megajándékozott egy atlasz-szal, melyben sok-sok sejtről szerezhettem információt. A könyv ma is megvan. Az első oldalán a Tanúr Úr aláírásával, kézjegyével.

Ki volt Ő? Mester volt. Orvos volt, ember volt. Mindenekelőtt tanító, aki hitt a jövő generációjában, a fiatalokban.

Máig ható történet, eszembe juttatva azt, hogy „a múltat tartsd meg a jelenben és add tovább a jövőnek!”

A Szent Borbála Kórház történetét, a hemagológiai osztály megalapítóját, Brenner Tanár Urat nem lehet anélkül megidézni, hogy egy további mestert, egy intézeten kívüli mestert, prof. dr. István Lajost a hematológust ne idéznénk meg. Professzor Úrról talán a Focus Medicane lapban megjelent néhány gondolat az, ami leginkább időtálló:

„Kedves Olvasó!

Epilógus: Egyetlen szó. Jelenthet összefoglalást, lezárást. Jelentheti azt is, hogy utószó, utóirat, előremutatás. Valaminek a kezdetét, hitet, reményt, továbblépést.”

Dr. Ács Zoltán írja: „Beszélgetés István Lajossal” című könyvében: „Hazafelé ballagtunk, amikor azt mondta nekem: Ha már nem élnék, amikor ez a könyv megjelenik – merthogy már többször voltam ott fent –, akkor add a könyvnek azt a címet, hogy Utóirat.” Professzor Úr a kezdetet, az előremutatást, továbblépést választotta.

Ezt tette akkor is, amikor Mesterként egy-egy közös szakmai rendezvényünk után levelet írt, és megosztotta velünk a gondolatait, véleményét, kritikai előremutató észrevételeit. A levél így kezdődött:

Epilógus. Professzor Úr hiányát naponta, hűsbavágóan érezve a levelek közt lapozgatunk. Ma már tudjuk, amit akkor pontosan nem értettünk, az epilógus szó mit jelent. Kiegyezést, gesztusokat, kitartást, reményt, hitet, továbblépést, hibáinkból való tanulást. A Mester itt van, velünk és bennünk él tovább.

Mesterekre pedig szükségünk van „saluto professorem”.

dr. Dombi J. Péter

In memoriam dr. Kende József

„Amíg adhat az ember”

Bonyhádön született, Tatabányán talált otthonra. A hatos telepi rendelő, illetve Felsőgalla volt a szűkebb hazája, ahol mindenkit ismert, s ahol mindenki ismerte őt. Ha feltűnt az utcán megviselt orvosi táskájával, panaszaiakkal meg-megállították, sokszor nyomban beteghez hívták, ő pedig ment, mert szükség volt rá. Élvezte kollégái megbecsülését is, akik lelkiismeretes gyógyítónak, megbízható diagnosztának tartották.

Dr. Kende József 1920-ban Bonyhádön született Kaiser Józsefként, sváb vendéglős családban. (Édesapjával és öccsével 1946-ban magyarosított.) A bonyhádi evangélikus gimnáziumban érettségizett, majd pécsi orvos lett. Diplomáját 1944-ben kapta meg, és nyomban be is hívták katonának. Angol fogságba került. Ott is szükség volt orvosra, a tábor „gyengélkedő házában” gyógyított. A hadifogság után, néhány évnyi szigetvári kórházi és bonyhádi praxist követően, 1949-ben került Tatabányára bányarvosnak.

„Te sem bírod itt sokáig” – intették a „jóakarók”. Kétségtelen: a békés tolnai, baranyai tájak után egy szénre épülő, feszített tempójú iparvidék fogadta. A nyüzsgő Baross utca fölött – miként városszerte – éjjel-nappal nyikorogtak a szénrel megrakott csillék, túlhan a hatajtós szoba-konyhás bányászházak sorakoztak, előttük vastagon búzlótt a szennyvízárok...

Ellátta a Mésztelep lakóit, sokáig területéhez tartozott Tornyó-, Csákányos-, és Körtvélyespuszta, majd üzemorvosként a többi között az „Alukohó” meg az Építészeti üzem. Gyermekszakrendelés híján a kisiskolásokat szintén gondozta, és kezelte a vajúrképző tanulóit is. A hatos telepi rendelő várója pedig mindig tele volt.

Kende doktor „kibírta”. Maradt. Amíg adhat az ember, mondogatta, s igyekezett úgy élni, hogy adjon, hiszen különben nem érdemes... Megérintette a bányászsors, megszerette a „hatost” és Felsőgallát, a szénpo-

ros város e barátságosabb vidékét. Jól ismerte a pácienseket, sokukhoz már-már családtagként járt. Elnézte olykor, ha egyik-másik kisiskolás hasfájással próbálta elbliccelni a dolgozatírást, sőt olykor ő maga is „cselhez” folyamodott: mesélik, hogy egyszer „koraszüléssel” riasztotta a mentőt súlyos vakbélgyanús betegéhez, hogy az mielőbb kórházba kerüljön. „Címjárás” közben, ha idejéből futotta, benézett azokhoz is, akiknek éppen nem volt panaszuk. Akadtak idős sváb ápolójai, aki csak törték a magyart, velük németre váltotta a szót. Éjjel-nappal, bármi bajjal felkereshették. A pihenést a család jelentette, egy-egy illatos pipa és a könyvtára, mellyel szívesen büszkélkedett.

Dr. Vankó István az ortopédiai és traumatológiai osztály főorvosa gyermekként volt a páciense:

„Miatta lettem orvos, és az ő sugallatára jelentkeztem a pécsi egyetemre. Az egész családot kezelte, nyugodt, megfontolt embernek ismertem, még a lendületes kézírására is emlékszem... Tízévesen, egy mellhártyagyulladásból felgyógyulván határoztam el, hogy követem. Édesapám egyszerű vágár volt, édesanyám a cipőáruházban dolgozott. Kitűnően tanultam, ösztöndíjat kaptam. Később, orvosként más-más szakterületet gondozván már ritkán találkoztam vele, de mindig, mint valamennyi idősebb, tapasztalt kollégára, tisztelettel felnéztem rá.”

Kende doktor esetenként sokat morfondírozott, nemegyszer hazavitte gondjait, olyankor szótlanul bújt a szakirodalmat, konzultált orvostársaival, hogy precíz vélemény alkothasson. Kórházi kollégái azért is respektálták, mert átgondolt, alapos állásponttal utalta be a beteget. Nyaranta a kórházban is dolgozott néhány hetet, nem pusztán a továbbképzés okán, hanem azért is, mert hajdani vágyát, hogy sebész legyen, egy, a fogságban használt fertőtlenítőszer okozta bőrrallergia visszavonhatatlanul megakadályozta.

Dr. Dombi J. Péter, a kórház tudományos igazgatója pályakezdőként a nagy tudású Brenner Ferenc főorvostól hallott először Kende doktorról:

„Brenner tanár úr emlegette őt, példálózott vele. Kende doktor egy súlyos betegségből lábadozott, amikor megismertem. Sokat beszélgettünk. Az alázatot, a szakma végtelen megbecsülését tanultam tőle is. Fontos, hogy az embernek legyenek mesterei. A tanítványoknak

szükségük van mesterekre, mert általuk fejlődnek és lesznek többek, mint akár a mestereik. A mester éltető eleme pedig, hogy átadja tapasztalatait. Azt gondolom, Kende doktor hálás volt, hogy taníthatott, és különösen hálás, hogy segíthetett az embereknek. Szerintem ez volt számára a legfontosabb, nem vágyott dicsfényre, beérte betegek szeretetével. Meggyőződésem, hogy a háziorvosi munka különleges képviselő. Lényegesnek tartanám, ha ez a szakterület és gyakorlói a mindennapokat érintő problémák, helyzetek bemutatásával, nagyobb, ösztönző figyelmet kapnának.”

Édesanyja lelkésznek szánta. Ám korán árvaságra jutott, és édesanyja emlékének is áldozva választotta a gyógyítást. A vallás azonban egész élete során betöltötte lelkét. Hosszú évekig volt a tatabányai evangélikus közösség presbitere is.

1896-ban a bécsi egyetemet frissen végzett orvos jött a közeli Nyitráról Tatabánya előközségeinek vidékére, hogy megkezdje munkáját az akkor induló bányatársaság orvosaként. dr. Szabó Ignác javaslataira országosan példamutató egészségügyi és szociális intézkedések történtek a bányavállalatnál. Például minden bányászcsalád gyermeke öt éves koráig napi egy liter tejet kapott a vállalat által ellenőrzött tehenes gazdától. Az orvos javaslatai alapján két kórház épült fel még az első világháború előtt, a második homlokzata ma is áll Tatabányán. Szabó doktor családot alapított, fia a kórház sebésze és egy időre a futballcsapat orvosa lett. Unokája Szabó István filmrendező. Schermann Gábor, a Tatabányai Evangélikus Egyházközség lelkésze becsben tartja emlékét:

„Élete utolsó éveiben, amikor ebből a tisztségből már »nyugalomba vonult«, csendes résztvevője volt az istentiszteleti közösségnek. Azok közé tartozott, akit, ha néhányszor nem volt ott a gyülekezetben, bizony aggódva kerestek a többiek. De ő is számon tartotta hittestvéreit, és várta a híreket róluk mindvégig. Éveken át mérnök barátja vasárnaponként megállt a házuk előtt az autóval, s együtt mentek a gyülekezetbe. Azután egyre nehezebb lett a beszállás, kiszállás, és egyre többször csak otthonában találkoztak vagy telefonon beszélgettek. Örizzük emlékezetünkben azokat az ajándékokat – életmentő beavatkozásokat, báráni tanácsokat, szerető szavakat, áldozatos utakat, szorgos évtizedeket –, melyeket az Úristen kegyelmében élve dr. Kende József nekünk adott.”

A tatabányai kórház üzemorvosaként, közel ötven évnyi szolgálat után mondott végleg búcsút a gyógyításnak. Az elsők között, 1996-ban részesült Szabó Ignác díjban. Még személyesen vehette át 2006-ban a Magyar Köztársasági Érdemkereszt kitüntetését. Az életpálya elismeréseként adományozott Címzetes Főorvos oklevelet már betegen kapta meg 2010-ben.

2012 februárjában halt meg a kórházban. Tíz nappal korábban az őt beutaló ügyeletes orvos föl-fölpillantott az adatlapból; „Kende doktor... – ismétелgette – Legenda volt Felsőgallán.”

Kende Katalin

In memoriam dr. Kocsis Gábor

„Imádta a gyerekeket”

„Imádta a gyerekeket. Ha valamelyik szülő behozott egy labdát, a 6-8 éves kicsikkel a főorvos bácsi focizni kezdett a kórteremben” – emlékszik vissza dr. Kocsis Judit belgyógyász az édesapjára, akitől a szakma iránti elhivatottságon kívül a széles, kifejező gesztusait is megörökölte. „Magas, szőke hajú férfi volt, és széles, nagy léptekkel jött-ment, gesztikulált.”

Dr. Kocsis Gábor a fertőző részleg, majd a gyermekosztály főorvosa volt 25 éven keresztül, és ezen idő alatt a megye csecsemőhalálozása volt a legalacsonyabb az országban. Mielőtt azonban a tatabányai kórházban kezdett volna dolgozni, családjával Pécsen éltek, ahol az orvosi egyetemet is végezte. Talán meglepő, hogy nem mindig orvosi pályára készült, sokáig autószerelő is akart lenni, mivel gyerekként rajongott a kocsikért.

Ugyanakkor nagyon jó tanuló volt, így végül édesanyja példáját követve az orvosi hivatást választotta, de az autószerelés iránti szenvedélye megmaradt.

„Valahányszor megütötte a fülét, hogy nem indult be egy kocsi, rögtön felajánlotta a segítségét”. Rendkívül közvetlen ember hírében állt, imádott ismerkedni. „Volt olyan, hogy valaki tévedésből félretárcsázott, nem is minket akart hívni, de ő megkérdezte, nem ismeri-e valahonnan, majd fél órán át beszélgetett vele.” Feleségével, dr. Ravazdy Erzsébettel a pécsi gyermekklinikán ismerkedett meg, aki szintén gyermekorvosnak készült, majd később átképezte magát, és iskolafogorvosként dolgozott. Két gyerekük született, fiuk gépészmérnök, lányuk pedig kardiológus lett. Bár a gyermekosztály főorvosa az év valamennyi napján dolgozott, egy hétre minden nyáron el tudott menni a család a közös balatoni nyaralójukba. Ilyenkor imádott úszni, olvasni, különösen a verseket szerette. Több nyelven is beszélt, tudott németül, franciául, és gyakran

idézett latinul. Egyik kedvenc mondása a “Sub pondere crescit palma” (Teher alatt nő a pálma) volt – azt vallotta, hogy az embert mindig nehezebb feladatok elé kell állítani, mint aminek a végzettsége megfelel, mert ezáltal tud fejlődni.

Ugyan az osztályon mindig fegyelem volt, az igazságtalanságot nem tűrte. Becsületes ember lévén mindenkiért kiállt, tekintet nélkül arra, hogy hátránya származott-e belőle. Betegségét is bátran, türelemmel viselte. 1997. május 5-én, 85 évesen hunyt el.

Kende Katalin

A „Kegyed doktor”

Dr. Kocsis Gábor született 1912-ben Petrozsényban, és meghalt 1997-ben Tatabányán.

Ő volt az édesapám. Mit is írhatok róla?

Nagytudású, szeretetreméltó, az igazságért mindig kiálló ember volt. Az igazság kimondása ebben a korban veszélyes volt, de Ő vállalta. Kezdjük az elején. Rögsz életútja volt-mint hasonlóan korosztályának. 1920-ban a Trianoni diktátum aláírását követően nagyapám úgy döntött, hogy nem akar románná lenni és egész családjával a megmaradt, csonka Magyarországra költözött, végül Pécssett telepedett le a család. Édesapám az iskolát itt végezte, majd a Pécsi Orvostudomány egyetemét elvégezve a Pécsi Gyerekklinikán lett orvos. Itt amit lehetett, megtanult, a koraszülött-gyerekellátást, fertőző szakvizsgát tett, fü-orr-gégészetet is elsajátította. A háború őt is elérte, 1943-ban katonaorvosként szolgált a Doni fronton. Gyűlölte a háborút, és azt is, hogy a német katonák a magyarokat úgy hajtották előre mint a barmokat, egyenesen a halálba, Sok viszontagság után végül hazakerült Pécsre és a klinikára.

Ekkor ismerte meg ifjú orvosként dolgozó feleségét, édesanyámat. 1944 szörnyű év: a klinikát, az egyetemet kitelepítették, vagonokban vitték Németországba. Közben folyt a szőnyegbombázás, így a lipcsei

pályaudvaron áthaladó sok magyar orvost is halálba küldte. Szüleimet egy kisvárosban kérték, hogy maradjanak ott orvosként, de nemet mondtak, mert várták otthon az idős szülők, a haza, a munka.

Mindezeket édesanyám elbeszéléséből tudom, mert édesapám nem nagyon beszélt a fenti évekről. 1954-ben végleg Tatabányára költözött a család, édesapám a Tatabányai kórház Gyerek és Fertőző osztályának lett osztályvezető főorvosa, édesanyám iskolaorvosként kapott állást. 1950 decemberében születtem, a továbbiak már élénken élnek emlékezetemben. Édesapám az év 365 napján éjjel-nappal dolgozott orvosként, leszámítva egy hónapos szabadságát. Csodálatos orvos volt és nagy fegyelmet tartott az osztályán, nagyon sok régi, alkalmatlan dolgot megszüntetett, és igyekezett a Pécsi elveket, amennyiben lehetett, bevezetni. Este fél 10-kor a gyerekosztály, a fertőző osztály ügyeletes orvosa jelentkezett és beszámolt a történekről telefonon. Ha probléma volt, Ő bement, hisz csak 5 percre volt a kórház. Éjszaka vércserék, majd hajnali hazaérés és másnap ismét munka, ennek már én is tanúja voltam. Természetesen én is Pécsre mentem egyetemre, majd végzés után Brenner tanár úr belgyógyászati osztályán kezdtem el dolgozni, hisz édesapám gyerekosztályára a törvények szerint nem mehettem, de a várost és szüleimet sem akartam elhagyni.

Még orvostanhallgatóként megismertem a gyerekosztályt, láttam az ottani gyerek és koraellátás problémáit. 1977-ben egy hónapot a fertőző osztályon dolgoztam, megismertem, mi az gyerekorvosnak lenni. Fejvénázás, lumbálás, éjszakai ügyelet. Ilyenkor éreztem választásom problémáját, de édesapám tudását sosem tudtam volna elérni. 1957-től az egész család egy hónapot a Balatonon nyaralhatott. Édesapám mindig mondta, hogy ha nem orvos lett volna, akkor autószerelő! Volt egy hónap pihenője, ki is élvezte autószerelői szevedélyét akkori Wartburgunkon. Téglákkal felpolcolás, alvázvédelem a levett kerekeknél. motor-szerelés.

Gyakori kérdés volt: „Apu?” „Természetesen az autója alatt bütyköl, keresd ott!” Lapos tetős házunk sokszor beázott, szerelő nem lévén, édesapám lett a vezér. Kátránypapír, szurok megvéve. Start. Édesapám papucsban, kis fecskéjét felvéve, szalmakalappal a fején, egy ócska sep-

rúvel a kezében, mint egy hadvezér irányította a tetőjavítást. A szurok úgy jó ha kékesen izzik, ezt édesanyámmal meg is tettük, majd létrán, kancsóban felvittem a terméket, fenn folyt a tető javítása.

De mi lettünk Az egri nők is, amikor kis forró szurkot a szemtelen szél apu ujjára vitt át. A légyeg, a tető kész lett (mi is). Apu szeretett úszni a Balcsi vízében, de délutánonként sétára indult, mert szerette megismerni szonszédait, elbeszélgetni velük, segíteni, ha kell. Sok ott nyaraló beteg tért be hozzánk – hivatalos orvos nem lévén –, és ő segített tanáccsal, gyógyszerekkel önzetlenül

Tatabányai 2. emeleti lakásunkból jó a kilátás az utcára. Egy autó hörgöve nem indul? Apu már a teraszon volt, majd leszaladt segíteni és az autó beindult. Autóvizsgára ő készítette fel autóját, motor átnézése, stroboszkóp lámpával előgyújtás állítás, kerekek felfújása stb. Én voltam a kissegéd. Akku töltése is otthon történt, apu kiszerelte, amikor én beértem a garázsba, hazamenet az akkut is elvittem a szatyorban. Édesapám a teraszon feltöltötte, de mások teljesen lemerült aksiját is megmentette.

Sokat olvasott, hisz kellett a munkájához, csak az évvégi beszámolókat utálta, ilyenkor nekünk gyerekeknek pisszeni sem lehetett.

Vallásos ember volt, aki minden vasárnap elment a közeli templomba misére, majd mise után bement az osztályra, ránézett a betegeire.

Nagyon jó diagnosztika volt, rendszeresen hadilábon állt a sebészfőorvossal Ennek a gyerekek vakbélgyulladására van, azonnal meg kell operálni, és ebből nem engedett, és valóban nagyon sokszor kellett a műtét. Szerette az osztályát, a gyerekeket, ott focizott velük a kórteremben. A nővérek alig várták, hogy elmenjen és gyorsan elkobozták a labdát.

Belgyógyásként dolgozva, miután megtudták ki vagyok, sokan elmondták, hogy őket vagy gyereküket édesapám mentette meg, pedig már mindenki lemodott róla. Ilyenkor nagyon büszke voltam, hogy ennyi év után is hálával emlékeztek Kegyed doktorra. Édesapám ugyanis a gyerekek anyukáját mindig kegyednek szólította, kérdezvén mit csinált. Otthon élveztem szakmai vitáinkat, mert sokat tanultam belőle. Apu nevetve mondta, hogy okos embernek belgyógyász lánya van, így nem kell a háziorvos. 1977 decemberében ment nyugdíjba 65 évesen.

„Elküldtek” – mondta haragosan, mert egészséges volt és még dolgozott volna tovább.

Idős korában már betegen átvette a Szabó Ignác díjat a várostól. A Pécsi egyetemre én vittem le, amikor 50 éves diplomáját vette át. Előtte készült rá, hogy neki kell beszélnie, nemcsak az 50, hanem a 60 éve végzetek helyett is. Így is történt, ő nézett ki a legfiatalabbnak, és én büszkén hallgattam édesapám bölcs szavait. Ennyi?

Aztán ő is beteg lett és nem tudtuk megmenteni. Még ma is fáj. Ha kimegyek a temetőbe a sírjukhoz, nem érzem őket, de ha édesapám volt garázsában ténykedek, érzem hogy ott van és figyel.

Csak az hal meg, akit elfelejtenek – édesapám sok ember szívében sokáig ott él, és az enyémben is.

dr. Kocsis Judit

In memoriam dr. Szabó Ignác

„Az első, a gyökereket megteremtő”

A tatabányai kórház 120 évvel ezelőtti megszületéséről, a bányatársaság első orvosának elképzeléséről, majd a tervekről, és azok költségeiről biztosan pontos feljegyzések és adatok találhatók a MÁK Rt. irattárában.

Magam csak családi legendákról, és egy kisfiúnak a nagypapjáról szóló emlékeiről tudok beszámolni. Ha ezeket az emlék- és mesetöredékeket sorba rakom, az első kép, ahogy a fiatal, frissen végzett orvos szülővárosából, a nem távoli Nyitráról megérkezik Tatabánya előközségeibe homokfutóján – egy ló, két kerék.

A nemrégén alakult szénbányászati társaság, a MÁK Rt. szerződését nyerte el a bányászati körzet és a bányavállalat orvosi tisztjére – első szerződése részleteiben a lótarás költségei is szerepelnek. Családjának mesélte, a feladatban az is érdekes volt számára, hogy a bányászok egy nagy része nem tudott magyarul, Németországból, Ausztriából, Csehországból, Lengyelországból hívták a szaktudással rendelkező vajúrokat, akik azután itt letelepedtek, házasodtak, magyar családapákká váltak.

Nagy gond volt Tatabánya előközségeiben is az országosan nagyszámú gyerekhalandóság. Nagypám úgy gondolta, az orvosi ellenőrzés mellett a tej segít. Szigorú érveire a bányatársaság úgy döntött, hogy minden bányászcsalád újszülöttje (úgy tudom) 5 éves koráig napi 1 liter tejet kapott a bányatársaság által szerződtetett gazdák ellenőrzött tehenészetéből. Ez az 1900-as évek elején országosan is példamutató intézkedés volt, mert a gyerekhalandóság aránylag rövid idő alatt látványosan csökkent.

Az első bányakórház, melynek felépítését Szabó doktor kérte, még kevés ággal bírt, de valahol közel az erdőben megvásároltak egy házat pár ágyas járványkórháznak is. Ebben az időben már három orvos dolgozott a kórházban.

Miután a bányatársaság termelése nőtt, és egyre sikeresebb lett, a kor igényei szerinti bányásztelepek épültek, és Szabó doktor megindította a harcot az új, nagyobb bányakórházért, melyet 1912-ben avattak fel, s az akkori Magyarország legnagyobb kórházai egyikének nevezték a szakemberek. Ennek a kórháznak lett hosszú évekig vezetője, s egyben bányafőorvos Szabó Ignác, egészen a harmincas években való nyugdíjba vonulásáig. A családi emlékezés szerint az ő elképzelése volt a szénportól eltömött pórúsú bányászok számára egy gőzfürdő építése, az egészség megőrzésének egyik eszközeként. A gőzfürdő nincs messze a régi kórháztól, a szemben lévő oldalon.

Miután nagyapám nyugdíjba ment, apám visszaköltözött Tatabányára és a kórházban sebészorvosként dolgozott.

Mire emlékezem Szabódoktorbácsiról (mert általában így hívták a nagyapámat)? Azt hiszem, a tekintetére. Ha velem beszélt, mindig rám figyelt. Nem tekintgetett jobbra-balra, nem szólt máshoz, csak rám figyelt. Jó volt a szemébe nézni, úszkálni a tekintetében.

Egyszer – talán öt évesen –, amikor már tudtam, mit jelentenek a *fontos*, meg *legfontosabb* szavak, megkérdeztem tőle: „Nagypapa, neked ki a legfontosabb a világon?” Azt válaszolta: „Most te, mert most veled beszélek. Mindig az a legfontosabb, akivel beszélek” – lehet, hogy ez a jó orvos egyik titka? Vagy a másik, egy a család szerint tőle származó gondolat: „Az orvoslás nem tudomány csupán, az sokszor művészet. Nem mindenkinél egyformán működik egy gyógyszer ugyanarra a bajra. Nem mindenkinél ugyanaz az oka egy azonos betegségnek. Azt el kell találni, mint a hegedű húrján a szép hangot.”

És még valami furcsa Szabónagypapától: „Nem a betegséget kell gyógyítani, hanem az embert.” (Kedves filmrendező unoka, nemcsak egy író által leírt tulajdonságot, karakterjegyet kell rendezni, számonkérni a színésztől, hanem egy embert. Nem csak a valóságot kell mutatni a filmen, hanem az igazságot is, ami lehet, hogy egészen más, mint az éppen bemutatott valóság.)

Apám egy műtét közben komoly probléma elé került, az altatóorvos hibájából, melyet nehéz volt megoldani. Másnap nagyapám egy kézzel írt, nagybetűs táblát tűzött fel apám műtős öltözőszekrénye belső ajta-

jára. „Ne bízz senkiben. Vizsgáld magad! Erre figyelmeztet apád.” Ezt a kartonlapot őrzöm.

S egy családi legenda: egy férfiember rohan nagy lihegve nagyszüleim házához. Már a kertkapuban kiabál:

– Doktor úr, jöjjön, meghal az asszony, olyan rosszul van! Öt órája ül a budin, csak szenved, nyög és sír, felállni sem tud már, erős hasmenése van.

Nagyanyám „adorjánpusztai tanyasi lány” áll az ajtóban, nyugodtan kérdezi:

– Érik már maguknál is a ringló?

Az ember kétségbeesetten válaszol:

– Igen, doktornő kérem.

– És zöld még maguknál is?

– Zöld, doktornő kérem.

– De hullik ott is a tegnapi vihartól?

– Hullik, doktornő kérem.

– És evett belőle az asszony?

– Evett.

Nagyanyám hátrafordul nagyapámhoz: „Vegye le a kabátját. Majd megkönnyebbül, és jobban lesz.” „DE NEKI FÁJ!” – mondja a nagyapám, veszi a táskáját és indul az ember után.

Körülbelül ennyit tudok Tatabánya és előközségei első orvosáról, aki egy homokfutón érkezett és nagyon hálás vagyok a mai Tatabányának és azoknak, akik tettek azért, hogy emlékezzenek rá.

És még valami. Az 1980-as évek elején a János kórházban volt valami dolgom. Az udvaron siettem, amikor egy kórházi köpenyes idős hölgy rám szólt:

– Szervusz, Pista! Láttalak a tévében Tatabányáról beszélni. Ugye nem ismeresz meg?

– Elnézést kérek, de nem.

– Én voltam édesapád műtősnője.

Zavarba jöttem.

– Félek, tévedni tetszik, édesapám műtősnője apáca volt, és Tatabányán minden nővér.

A néni mosolygott.

– Én vagyok az. Mi együtt maradtunk páran, mikor feloszlatták a rendházat. Mindenki civilben folytatta a foglalkozását, esténként együtt voltunk. Én most diétás nővér vagyok. Vigyázz magadra!

És Kati nővér továbbment.

Szabó István
Oscar-díjas filmrendező

Köszönet Szabó Istvánnak a sok-sok óráért, beszélgetésért, akivel a könyv létrejötté kapcsán arról is egyeztettünk, hogy szeretnénk egy álmot megvalósítani. Ennek célja, hogy dr. Szabó Ignác hagyatéki kiállítási anyagát készítenénk elő, mely állandó kiállításként a Tulipános Házban lesz megtekinthető. [a szerkesztő]

In memoriam dr. Szabó István

*„Dr. Szabó István, Szabó Ignác fia,
aki folytatta a családi hagyományokat”
„Bízz magadban, vizsgálj meg minden beteget”*

Szabó István Oscar-díjas filmrendezővel beszélgetve látunk bele édesapjának és nagypapájának, a legendának kapcsolatába a hétköznapiakban. Meséli, hogy Szabó Ignác bátyám kemény ember volt, aki fiát napi példákkal inspirálta. A fiúból sebész lett, aki hosszú évekig Budapesten dolgozott az I. Sebészeti Klinikán, miután az egészségügyben apa és fia egyazon helyen nem dolgozhatott. Mikor a nagypapa Szabó Ignác nyugdíjba vonult, fia, dr. Szabó István ajánló levelet kapott dr. Verebély Tibor egyetemi nyugalmazott tanártól, a működési bizonyítványt jelzi, hogy gyakorlott sebészként előszeretettel foglalkozott a röntgen diagnosztikával és a terápiával. Gyakorlatával, szorgalmával kivívta a betegek elismerését. Az ajánlólevél azt szolgálta, hogy Szabó Ignác nyugdíjba vonulását követően fia, Szabó István Tatabányán folytathassa sebészi tevékenységét.

Elbeszélésekből tudjuk, hogy Szabó István megfogadta édesapja, Szabó Ignác tanácsait és nagy fegyelemmel, szeretettel vezette Tatabányán a sebészetet. Legfontosabb iránytű az volt, mely szerint minden egyes beteg sorsa, története érdekelte. Az alapos, körültekintő gyógyításban hitt. Öltözőjének, illetve öltözőszekrényének ajtaján belülről a következő felirat állt : „Vizsgálj meg mindenkit, bízz magadban.”

Mesélik, hogy Szabó István hűséges volt a köszénbánya társpénzárhoz, ugyanakkor közleményeit gyakran csak a Tatabányai Bányakórház Sebészeti Osztályának közleményeként szignálta.

Erről a korról, gondolkodásról, eseményről tanúskodik dr. Verebély Tibor egyetemi tanár úr ajánlólevele, illetve dr. Szabó Istvánnak a sebész orvosi hetilapban megjelent néhány közleménye.

dr. Dombi J. Péter

DR. MARKÓ ISTVÁN
KIR. KÖZVETŐSÉGE
AZ ORVOSI ÉS EGYSÉGESÍTŐI SZ. TÁRSASÁG ELNÖKE

N á v o l a t.

A Budapesti Királyi magyar Pásmány Péter Tudományegyetem I. számú sebészeti klinikájára VIII. ker. Tilbe ut 90. a Szegény utcá marván. Igazgató: dr. Verebely Tibor egyetemi ny. r. tanár.

Működési beszámoló.

Általított azzal hivatalosan igazolom, hogy 8 s a b d I s t v á n dr. a vezetése alatt álló I. számú sebészeti klinikán 1937. szeptember 1-én van alkalmazásban, ahol a működés sikeres letétele után munkakörét nyert. Szabó István dr. a rendeltetésére álló kórt alaposan kihasználta arra, hogy magát a sebészet gyakorlati és elméleti ágában egyaránt kiképezze. A szakmai tevékenységén kívül előszerkellettel foglalkozott a sebészeti diagnosztikával és terápiával is, ahol a betegek önálló vizsgálatával és kezelésével a klinika nagyforgalma röntgen- laboratóriumának nagy segítségére volt. Szorgalmával, megismerkedésével, lelkiismeretességével, a betegekkel való humanus bánásmódjával a legteljesebb előismerőmet és megelégedésemre őrszemelte ki. Mindezek alapján meglehetősen ajánlom és az illetékes körök szíves figyelmébe és jóindulatára.

Budapest 1938. április 22-én. Dr. Verebely Tibor az. egyetemi ny. r. tanár, az I. sz. sebészeti klinika igazgatója.

/: Pecsét helye:/

to felter 1938. április 22-én
P. M. (Pecsét helye) igazgatói helye.

1938. április 22-én.
Tudomásom, hogy az a másolat a *Dr. Szabó István* nevére
szóló eredeti *Dr. Szabó István* kezelt felmutatott
fel. Iva. (Pecsét helye) c. állott aláírás min-
dössze meggyőző.

Kel Budapest, 1938. április 22-én. *Dr. Verebely Tibor*
Dr. Verebely Tibor igazgatói helye.

1938. április 22-én.

Dr. Markó István
mint Dr. Markó István közreműködésével
Dr. Verebely Tibor igazgatói helye.
1938. április 22-én.
Dr. Verebely Tibor igazgatói helye.

Dr. Szabó István ajánlólevele dr. Verebely Tibor egyetemi tanár úrtól a tatabányai munkavállalási pályázatához

Különlenyomat az Orvosi Hetilap 1932. évi aug. 20-i, 33. számából.

A Magyar Általános Kószénbánya R. T. tatabányai társpe-
nztára bányakórháza sebészeti osztályának közleménye.

Süllyesszük-e az appendix csomkját, vagy sem?*

Irta: Szabó István dr.

Majdnem másfél évszázad kellett ahhoz, hogy a *Mes-
tievier* által első ízben leírt (1759) feregnyúlvány-gyulladás
esetén a feregnyúlványt eltávolítsák. Az első sikeres mű-
tétet 1883-ban *Krönlein*, majd 1886-ban *Halle* végezte
hashártyagyulladás, illetve tályog miatt. Az átfúródott
appendixet előre felállított kórisme alapján legelőször
Morton távolította el 1887-ben.

A műtét legfontosabb része, az appendix csomkjának
ellátása lényegében nem változott az idők folyamán. Az
összes sebészek egyöntetűen egészen a legutóbbi évtize-
dekig a csomk coecumba süllyesztését minden körülmé-
nyek között feltétlenül szükségesnek ítélték. Az egyik
dohányzacskó, a másik „Z“-varrattal, a harmadik *Lem-
berti*-varrattal süllyeszti (*Riedel*), van, aki *Witzel*-sipoly
készítéséhez hasonló módon tűri be a feregnyúlványt
(*Lexer*), *Sonnenburg* a sérvtömlőhöz hasonlóan köti le
az appendixet, átszúrja a tüst rajta, *Sprengel* csak oldalt
szúrja át a falát, — de végeredményben mindegyik sülly-
yeszti a csomkot. Ez pedig sok esetben nem közömbös a
betegre. A varratokat, mint tudjuk, a coecum falában,
az izomrétegbe kell elhelyeznünk. Azonban a legkifogás-
talanabb technika mellett is előfordul, hogy olykor át-
szúrja a sebész a coecum falát. Ez a legtöbb esetben bajt
nem csinál, azonban néha súlyos szövődeményeket okoz.

* A Magyar Sebész Társaság 1932. évi nagygyűlésén tar-
tott előadás.

AZ
ORVOSI HETILAP
TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI
KÜLÖNLNYOMAT
LXXVII. ÉVF. 42. SZÁM.

A Magyar Általános Kószénbánya R.-t társpezntára bánya-
kórháza sebészeti osztályának közleménye.

Intravenás altatás Evipannal.

Irta:
Szabó István dr.

CENTRUM KIADÓVÁLLALAT R.-T. BUDAPEST 1933

Dr. Szabó István közleménye

KÜLÖNLENYOMAT
AZ
ORVOSI HETILAP

1938. 82. ÉVFOLYAM.

20. SZÁMÁBÓL.

A tatabányai bányakórház sebészeti osztályának közleménye.

A nagy tompor közvetett törése.

Írta:

Szabó István dr.

1938.

Centrum Kiadóvállalat Részvénytársaság, Budapest

Dr. Szabó István közleménye

In memoriam dr. Szentgyörgyi László

„A nagy mesélő, a nagy infektológus”

Szentgyörgyi László főorvos úr 1943. szeptember 9-én született Sepsi-szentgyörgyön. Tanulmányai befejezését követően orvosi pályája nagy állomása volt a marosvásárhelyi egyetem tanársegédi állása. 1989-ben jött Tatabányára, ahol bányarvosként kezdett, 1990-től Kocsis Gyöngyi-vel együtt a Hepatológiai-Infektológiai műhely munkáját elindította.

„Azt mondják, egy percig tart, hogy észrevegyél valakit, egy óráig, hogy komolyan vedd, egy napig, hogy megszeresd, és egy egész élet kell ahhoz, hogy elfelejtsd.”

Amikor 1990-ben megismertem dr. Szentgyörgyi László főorvos urat, „Lacikát”, élete teljében volt, végtelen humorával, optimizmusával, emberszeretetével felvértezve. Értéket teremtett, a betegekért dolgozott és ennek alárendelt mindent.

Ma már csak megsárgult újságcikk emlékeztet, 2001. augusztus 10-én pénteken dr. Szentgyörgyi László főorvos úr létrehozta – Magyarországon elsők között – a „C” Klubot. Kocsis Gyöngyi-vel az volt a célja, hogy a betegek minél többet tudjanak meg a betegségükről, az akkor még gyógyíthatatlannak hitt kórról, a hepatitis B és C megbetegedésről. A klub keretein kívül is igyekezett páciensei érdekeit szolgálni, mely egyszerre jelentett felvilágosító programokat, jogi, dietetikai tanácsadást, lelki támogatást. A klub életéről rendszeresen jelentek meg híradások, melyekről összegző nyilvántartást vezetett.

Egy karton dossziét találtam a hepatológiai szakambuláción, melyekben nyilvántartása szerint a legfontosabb dokumentumok megtalálhatók. Ami különös, hogy a lényegeket saját kezűleg emelte ki, kommentálta, keretezte be. Mindennapi gyógyító, megelőző tevékenysége kiemelkedő szakmai alapokkal bírt, közleményei, könyvei, könyvrészei tanúsítják mindezt.

Általa intézetünk nagyszerű Kollégával, de elsősorban nagyszerű Emberrel gazdagodott. Emlékszem, amikor konzíliumba hívtuk, mindig mosolygott, sietett, szinte azonnal megjelent. A konzílium egy kedves poénnal kezdődött, majd részünkről kéréssel folytatódott: „Lacika, van egy jó vicced?”

Mindig volt, és amíg mi a vicc tanulságain elmélgedtünk, addig Ő már a beteg dokumentációját nézte, és csak annyit kérdezett: „Na hol van az én páciensem?”

Évek múlásával nem változott semmi. Kicsit később érkezett, kicsit lassabban. De csak ennyi. Kérésünkre viccet mesélt, poénkodott.

Emlékszem, amikor közösen elmentünk az erdélyi múzeum konferenciájára, és végigjártunk minden olyan helyet, amit fontosnak tartott. Akkor nem gondoltunk az idő múlására.

Emlékszem, mesélt a mofettákról.

Emlékszem...

Azt mondta, hogy amit nem tett meg, azt megbánta. Amit megtett, azt soha.

Dr. Szentgyörgyi László 2016. november 28-án Várpalotán hunyt el.

dr. Dombi J. Péter

In memoriam dr. Újvári Géza

„A műtő fegyelme, az erdő csendje”

Fején az elmaradhatatlan homlokreflektor, sűrű szemöldöke alatt figyelmes barna tekintet. Állat időnként végigsimítja ujjával, arcán biztató mosoly, mintha azt mondaná, nyugi, aggodalomra semmi ok. Így emlékszik rá a megszeppent gyerek, a napjainkban már hetvenes éveiben járó egykori páciens. Mai orvos utódai pedig, jóllehet legfeljebb csak néhányan ismerhették derűs egyéniségét, s így inkább a kórházi krónikákra hagyatkozván a város első nagy fül-orr-gégészeként tartják számon, aki kiváló orvos, következképp jó ember volt.

Dr. Újváry Géza 1915-ben, Lesenceistvándon, gróf Esterházy Pál birtokán született, ahol édesapja az uradalom erdészeként szolgált. Az erdőség világát ismerő-védő apa és a hasonló elhivatottságú rokonság révén életében mindvégig központi szerepet kapott a természet, bárhová is került. Talán az erdőtől nyert szabadság volt az oka, hogy tatai piarista gimnázium diákként eleinte, úgymond szenvedett. Aztán a családi legendárium szerint egyszer csak „megjött az esze”, a legjobbak közé sorakozott fel, s kétség nem férhetett elhatározásához, hogy orvos lesz.

A pécsi egyetemi évek komoly tanulással, a nyári szünetek pedig katonai gyakorlatozással teltek. Megesett, hogy a hallgatókat Pécsről Kaskadra gyalogoltatták, ahol az „ellenség” már elfoglalta a „gulyásagyút”, azaz a sereghez rendelt mozgókonyhát, így éhkoppon maradt a csapat.

Mégis; milyen felhőtlen volt diákként a katonáskodás! S mennyire más a háború! Fiatal szakorvosként a svábhegyi Siesta szanatóriumból vezényelték a Keleti Frontra, ahonnan ő hozta haza az első sebesültekkel teli vonatot.

A Bányatárspénztár kérésére az egészségügyi kormánybizottság 1944. október elsejével őt rendelte ki a tatabányai kórház fül-orr-gégészeti osztályának kialakítására. Az intézet híján volt a műszereknek, így sokáig a saját eszközeivel kezelte a betegeket. Hiányoztak a szak-

mai segéderők. És tény, biztos kezére nagy szükség volt a sebészetben is. Bő évtizedbe telt, amíg a kezdeményezés valódi önálló osztállyá nőtte ki magát, betegágyakkal, ápolókkal, orvosokkal, saját műtővel, s a főorvos által kialakított napi rutinnal; a műtőben megkövetelt halk fegyelemmel, a helyiségekben előírt tisztasággal, renddel, barátságos bánásmóddal a betegekkel. Vizitkor például először mindig a fürdőszoba higiéniáját ellenőrizte. A gyerek páciensek arcát bátorítóan megcsippentette, némelyik, ha kimaradt, rajongva igényelte a doktor bácsitól e mókát.

Bár egykor nem gondolta véglegesnek a tatabányai praxist, nem csupán a kórházi teendőket, hanem a család, felesége, lánya, fia, a szomszédos Tatára költöző szülők és a helyi történések, a közösségi élet maradásra bírták. Az 1956-os forradalom idején a kórházi munkástanács elnöke volt, s aztán minden hallgatag évfordulón azt súgta gyermekeinek, hogy október 23-a egyszer még ünnep lesz.

Fiatal korában atletizált, orvosként a vízipólósok és a kecskédi viatorlázó repülősök egészségét felügyelte. Ám az erdő, a vadászat, tán a legjobb társaságnál is fontosabb volt számára. Az első Flóbert puskáját tizenöt évesen nagybátyjától, a kalocsai érsek erdőtanácsosától kapta, és egy megkopott fotó tanúsága szerint „suttyóként” négy szarvast lőtt. Szerette az erdő csöndjét, színeit, téli mocorgásait, márciusban a szalonkák húzását, ősszel a magasles megnyúlt árnyékát, s a szarvasbikák viadalát. Tisztességes vadász volt; mindig csak a „selejtet” lőtte ki.

Dr. Szabó Dénes főorvos még együtt dolgozhatott dr. Ujváry Gézával:

„A tatabányai kórház fiatal gyermekgyógyászként felnéztem az idősebb kollégákra, különösen az osztályvezető főorvosok, köztük dr. Ujváry Géza tudását értékeltem nagyra – emlékezik. – A gyermekgyógyász óhatatlanul igényli a fül-orr-gégésszel való szakmai együttműködést, és számunkra fontos támasz volt Géza bácsi szaktudása. Rendszeresen kértük konzíliumokra, részben a diagnózis megerősítése, illetve a gyógykezelés és az esetleges műtéti indikáció miatt is. Jól emlékszem, kiválóan sikerült csecsnylvány operációira, garat- és orrmandula műtéteire. S nemcsak a műtéti eljárásoknak, hanem a konzervatív terápiának is nagyszerű képviselője volt.

Azt mondják, hogy jó orvos, csakis jó ember lehet. Ez, ha valakire, úgy mélységesen igaz Géza bácsira. Láttam, ahogy kis betegeit vizsgálta; lénye mindig nyugalmat, figyelmet, és gondoskodást árasztott. Nem véletlen, hogy a szülők fenntartások nélkül bízták rá gyermekeiket. Szakmai kapcsolatunk akkor sem szakadt meg, amikor a tatai kórház gyermekosztályának vezetője lettem. A heti konzíliumokra itt is megkértük, ő pedig szívesen jött. Megtisztelő, hogy személyesen ismerhettem, dolgozhattam vele, s felidézhetem, mert lényegesnek tartom a régi jeles orvosok emlékének méltó megőrzését.”

Dr. Dombi J. Péter hematológus főorvos, a Szent Borbála Kórház tudományos igazgatója a különbség okán ugyan már nem állhatott szakmai kapcsolatban vele, mégis jó ismerősként gondol vissza rá:

„A kórházi kiadványokban olvastam, és szinte minden kollegiális beszélgetés kapcsán hallottam róla – mondja. – A könyvek tényeket, adatokat rögzítenek, melyek elengedhetetlenek egy-egy életmű megítéléséhez. De legalább ennyire nélkülözhetetlenek az adatok mögötti, személyes élmények közvetítette rezdülések, lenyomatok, melyekből számomra Géza bácsi, mint az osztályt létrehozó, a munkatársakat szerető főorvos, a város első nagy fül-orr-gégésze marad meg, aki a kórházért élt és dolgozott. A fiataloké a jövő, nyitottak, ambiciózusak, csak meg kell találniuk mestereiket.

A mestereket pedig meg kell őrizni és védeni, mert üzenetük továbbitele nélkülözhetetlen a kórháznak és a városnak is.”

Dr. Ujváry Géza számos kitüntetésben részesült. Halála után posztumusz Ezüst Turul díjjal ismerte el életművét a város. Nevét ma emléktábla őrzi a fül-orr-gégészeti, valamint a hematológiai osztály előterében, családja adományának, ám sokkal inkább maradandó munkásságának köszöneteként.

Kende Katalin

In memoriam dr. Vas László

„A szegények orvosa”

A röntgenorvos gazdagsága

A test és a lélek gyógyítójaként őrzi őt a kórházi emlékezet. Nyugalmat árasztott, megértéssel fogadta a betegek panaszait, egyenrangú kollégának tekintette a fiatal orvosokat, s bár szigorúan számonkérte beosztottjain esetleges mulasztásait, soha nem emelte fel a hangját. Ellenkezőleg: mindenkire volt egy-egy jó szava. Önzetlen, segítőkész lényét máig emlegetik azon kevesek, akik még ismerhették.

Dr. Vas László 1910-ben, a legnagyobb magyar faluként emlegetett Orosházán született. Szülei szegény uradalmi cselédek voltak.

Eszes volt, szerény és céltudatos. Jól tanult. Hódmezővásárhelyen érettségizett, majd a szegedi Ferenc József Orvostudományi Egyetemen – Szent-Györgyi Albert és Issekutz Béla professzorok tanítványaként – szerzett diplomát 1935-ben. Tanulmányait mindvégig a katolikus egyház támogatta. Szegeden tett belgyógyászati szakvizsgát. A klinikán dolgozva, a tifuszi járvány idején betegeitől megfertőződött, ami marandó károsodást okozott szervezetében.

A szegedi évek után Sárvárra, majd 1940-ben Tatabányára a Magyar Állami Kőszénbányák által fenntartott bányakórházba került. Családot alapított, lánya, majd fia született. Letelepedett. Belgyógyász főorvosként a bányatelep röntgenvizsgálatait is végezte, de munkája kiterjedt többek között a feladataihoz kapcsolódó laboratóriumi elemzésekre, EKG-analizisre, s idővel még a fertőző osztály ellátására is. A sokrétű, folyamatos helytállást követelő munka mellett tett röntgen-szakvizsgát 1952-ben, és lett a város, illetve a megye legelismertebb röntgenorvosa. A rendelőintézet majd a kórház röntgenosztályának főorvosaként megszervezte és végezte a szívgyondozást is. A város, illetve a megye elismert szaktekintélyeként megmaradt annak a szerény, igyekvő, a betegeknek és családjának élő embernek, aki Orosházáról elindult.

Dr. Szabó Éva gyermekgyógyász főorvos, mindmáig egyik mestereként tiszteli őt, bár szakterületük eltért. Hangsúlyozza, milyen sokat jelentettek neki és pályakezdő társainak a dr. Vas Lászlóval töltött szakmai megbeszélések:

„Mi amolyan zöldfülűként ismerkedtünk a röntgen tudományával, gyermek kardiológia pedig akkoriban még nem létezett. Így gyakran szorultunk a főorvos úr véleményére és pártfogó magyarázatára. Ő ugyanis nemcsak leleteket adott, hanem tanította is a fiatalokat, megvilágította, mit látunk a felvételeken, s mindeközben egyenjogú partnerként kezelt bennünket a diagnózisok felállításában. Türelmesen végighallgatta a sokszor igencsak meglepő, fals meglátásainkat, s olyan természetességgel vezetett rá a helyes megoldásra, hogy észre se vettük. Magától értetődően, mindig az ő körültekintő megítélése, kórmegállapítása volt a döntő.”

Mesélik, hogy a főorvos úr délidőben általában rövidke pihenővel készült fel a délutáni feladatokra. Munkatársai ilyenkor lábujjhegyen közlekedtek, egy pisszenés nem hallott az egyébként sem hangos osztályon.

Deklava Szilveszterné frissen végzett röntgen asszisztens volt, amikor dr. Vas László szárnyai alá került. Emlékeiben a csendes, de határozott fellépésű főorvos él, aki kollégái tiszteletét, teljes szakmai bizalmát és betegei szeretetét élvezte:

„Nagyon kedveltük. Tudása és embersége közszájon forgott a kórházban és azon kívül is, nem véletlen, hogy beosztottjai igen szívesen dolgoztak mellette, hiszen nem lehetett nem kijönni vele. Nem tett különbséget beteg és beteg között, mindenkihez volt egy-két jó szava, és mi büszkéek voltunk arra, hogy vele dolgozhattunk.”

Számos kitüntetést kapott, de tán a legnagyobb már jóval halála után érte: 1989-ben ő lett a névadója a tatabányai egészségügyi gimnázium és szakközépiskolának.

Az avató ünnepségen Dr. Vargha Gyula professzor, a debreceni radiológiai klinika igazgatója, aki 1952-től hosszú éveken át Tatabányán közeli munkatársaként dolgozott, meleg hangú üzenetben méltatta munkásságát:

„Betegellátó tevékenysége példászerű volt. Betegei rajongtak érte, és ő minden elkövetett, hogy pontos diagnózist adjon. Jól ismerte szakmáját és kitűnő előadásokat tartott tudományos üléseken. Közös tudományos munkáinkban is a legmodernebb álláspontot képviselte, és ezt hirdette a röntgen-gyakorlatban is. Hálával gondolok nemes alakjára, a betegek érdekét szolgáló munkásságára, emberszerető megatartására, amely minden tettét jellemezte és alakját mindenki előtt szeretetreméltóvá tette. A tatabányai röntgenellátás területén válllvetve dolgozunk együtt, így közvetlenül láthattam a szakemberek és a laikusok által is nagyra becsült munkája értékét. Célom, hogy emlékét az egészségügyi dolgozók figyelmébe ajánljam, a fiataloknak pedig példaképül állítsam.” (Az egészségügyi középfokú képzés azóta más – jobb?! – utakat jár. A Vas László középiskola szép csendben múlttá lett, helyén ma gazdasági és humán technikum működik, Kossuth Lajos nevét viseli...)

A főorvos a hatvanas évek elején már gyakran betegeskedett. Ennek ellenére rendületlenül dolgozott. Egyszer egyik betegét vizsgálva, ifjú kollégájának halkan megjegyezte: „Bárcsak az én szívem is legalább így működni.” Az övé ugyanis, hajdani tífusz-fertőzésének következtében mind fáradtabban viselte a ráakodó terheket. A szívek gondozója a magáét nem gyógyíthatta meg. Fiatalon, 1965-ben halt meg.

Dr. Vas László gyermekkorától az orvosi pályára készült. A családi szájhagyomány szerint egyszer, nagyon betegen, látta, amint szegény szülei fizetnek orvosának. Úgy találta, igen sokat, s azt gondolta, hogy az orvosok mindannyian gazdagok. Ő pedig – ugyan melyik gyermek ne ábrándozna erről? – gazdag akart lenni. Soha nem lett az. Az ő egyszerű gazdagságát hivatástudata és az emberek hálája adta. Ezt őrizni és továbbvinni, az utókor feladata.

Kende Katalin

Jövőkép

Amikor visszaemlékezünk, kiadványok születnek. Az abban résztvevők forrás dokumentációhoz nyúlnak. Nevek, ötletek, gondolatok, az ezt követő megvalósulás során számtalan dolog kimarad és elmarad.

A kiadványunknak nem feltétlenül célja ezt a hiányt pótolni, sokkal inkább feladata, hogy ha valaki lapozgatja és visszaemlékezik, akkor újabb és újabb emlékezetek, nevek, élmények jönnek elő. Ettől lesz a múltat jelennek átadó és a jelenben újabb anekdotákat, hivatkozásokat létrehozó történet, ami a jövőnek szól. Merthogy végül is minden – a bázisanyagokon és a forrás dokumentumokon kívül – élményszerű visszaemlékezéssé minősül. És talán ez a fontos, hiszen ami a hagyományainkba, érzéseinkbe, zsigereinkbe beépül, igazán azt tudjuk akár naponta szeretteinknek, ismerőseinknek átadni.

Amikor a „volt egyszer egy kórház”, „volt egyszer egy egészségügyi dolgozó”, „volt egyszer egy mester”, „volt egyszer egy...”, „volt egyszer egy példakép” fogalmazhatódnak meg, élmények, történetek hangzanak el, ez keltheti fel az érdeklődő figyelmét a forrásdokumentációk áttekintésére.

Különben azok az irattárban porosodnak és senki nem lapozgatja.

Jövőkép talán a kerítés nélküli kórház.

Jövőkép a példaképek sora, a velünk élők, akikkel együtt dolgoztunk/dolgozunk.

Ők a Szabó Ignác díjasok, többek között: Békefi Dezső, Czelecz Zsuzsanna, Dombi Péter, Honti Anna, Járay Géza, Káfony András, Kocsis Gábor, Kocsis Gyöngyi, Szabó Éva, Szalai Istvánné...

dr. Dombi J. Péter

In memoriam dr. Schvarcz Tibor

„2021. év Szabó Ignác díjasa”

„Kemény tekintet, fanyar emberi humort sejtető arcvonások”

„Majd megbánja”

Tanár úr életútja: Schvarcz Tibor 1947. június 21-én született Oroszlányon, bányászcsaládban. 1950-től Tatabányán élt és nevelkedett, általános iskoláit a tatabányai Petőfi Sándor Általános Iskolában végezte. Utána a tatabányai Árpád Gimnáziumban érettségizett 1965-ben. 1965–1971 között Oroszországban a Stavropoli Orvostudományi Egyetem hallgatója volt, melyet 1971-ben Summa cum laude minősítéssel elvégzett. Egyetemi tanulmányai idején, egy nyári gyakorlaton ismerkedett meg dr. Szabó Zsolttal és az általa vezetett Patológiai Osztály munkájával. Ezek után minden szabadidejét, szakmai gyakorlatát ezen az osztályon töltötte, megkedvelve ezt a szakmát. Nem véletlen, hogy 1971-ben, végzés után ezen az osztályon helyezkedett el – kezdetben segédorvos, alorvos, adjunktus, majd főorvosi beosztásban. Az osztályon 1984 óta vezette a citológiai részleget. Nagy szerepet játszott a méhnyakrák szűrés és az aspiatriós citológiai vizsgálatok elterjesztésében, felfejlesztésében a kórház területén. 1988–89-ben a főigazgató oktatási és tudományos helyettese volt, majd 1993–2002 között a főigazgató oktatási és tudományi helyetteseként dolgozott, munka mellett.

A patológiai munkája során érdeklődése a májpatológia irányába fordult, 1984–1989 között a Leningrádi Orvostudományi Egyetem kóronctani tanszékén levelező aspiránsként dolgozott, ahol az alkoholos májkárosodások témájában megírta és megvédte kandidátusi disszertációját. 1989-ben megkapta az orvostudomány kandidátusa címet. Különböző témákban 56 tudományos előadást tartott, 13 közleménye jelent meg, ebből 4 külföldi folyóiratban. Oroszul, angolul ír, olvas, beszél. 1993–94-ben gyakorló kórházi menedzserképzőt végzett Dobogókőn. 1996-ban egészségügyi szakközgazdász képesítést szerzett. Patológusi

munkája mellett részállású üzemorvdként dolgozott. 1973–76 között a tatabányai Alukohóban, majd 1978–1994 között az ÉDRVT. tatabányai részlegénél volt üzemorvos. Szakközépiskolában tanított, majd az egészségügyi szaktárgyak szakfelügyelője lett. 1993–94 között a WHO CINDI projekt szakértőjeként dolgozott. 1994-ben politikai pályára lépett. 1994-től 2002-ig listás parlamenti képviselő volt. 2002–2010 között Tatabánya város egyéni országgyűlési képviselője volt. A képviselői munka mellett elindította az aspirációs citológiai rendelést, az emlőbi-zottságot. Képviselőként a városért, a kórházért járt el. A parlamentben 2002–2003 között az Egészségügyi Bizottság alelnöke, 2003-tól 2006-ig elnöke, majd 2006–2010 között ismét a Parlamenti Egészségügyi Bizott-ságának alelnöke volt. Parlamenti tevékenysége alatt, az egészségügyi szakpolitikák mellett a kórházért, ill. városi beruházásokért tevékeny-kedett. A parlamenti tevékenysége során kiemelendő az egészségügyi szakdolgozói kamara létrehozásában játszott döntő szerepe, valamint a gyógyszerészek doktori címének adományozásának egyik elindítója volt. 2007-ben saját jogon nyugdíjas lett.

1969-ben nősült. két gyermeke született, Tibor 1970-től 2016-ig élt, Gyöngyi 1973-ban született. Öt unokája és egy dédunokája van. 2010-től visszatért eredeti szakmájához, a patológiához. Előtte citopatológiából szakvizsgázott. A Patológiai Osztályon való működése során számos ci-tológiai szakasszisztens képzésében és kolléga szakképzésében játszott döntő szerepet.

Tibor 2022. 02. 22-én távozott közülünk.

dr. Gombás Péter

Egy teljes élet, egy igazodási pont, egy példa. Emlékszem, amikor 1979-ben Tatabányára kerültem, a napi munka során nagy elődeink határozták meg munkánkat. A teljesség igénye nélkül Brenner, Zulik, Kocsis, Újvári, Szécsi, Lakatos... A velük történő konzultációk során a háttérben fel-fel tűnt egy kemény tekintet, fanyar emberi humort sejtető arcvonásokkal bíró ember. Céltudatos, segítőkész magatartás jellemezte. Ő volt az, Tibor volt az... Aztán az évek során megtapasztaltuk munkabíráását, ma már anekdotikus mondatainak észrevételeinek súlyát. Amikor komoly témákról beszéltünk hosszasan hallgatott, bele-bele nézett a mikroszkópba, majd egyszer csak felemelte tekintetét és csak ennyit mondott: „Majd megbánja...”

dr. Dombi J. Péter

Rendelő belső

Kórterem

Orvosi rendelő

TBC szanatórium

Bányakórház homlokzat

Bányakórház

Bányakórház

Első bányakórház

Fürdő

Gőzfürdő

Szanatórium terasz

1930-as évek

Kórház kápolna

Kórház konyha

Az ötven éves kórház

L épület

H épület

Tata

U pavilon látványterve

Utóirat

Amikor a gyógyító, a gyógyítók figyelnek egymásra. A Hippokratészi eskü szerint nemcsak a betegekért tesznek meg mindent, hanem feltétlenül figyelnek a saját és kollegáik egészségére. Ezek a gondolatok vezéreltek akkor, amikor tanítványként érzékeltem, hogy mesteremnek személyes gondjai vannak. Az volt az igyekezetem, hogy figyeljek rá és segítssek neki. Amikor a gyógyító lesz beteg, akkor...

Fohász

Másnap
Remeg a kéz
A test haszontalan és nehéz
A lélek nem tudja meddig még
Másnap vele vagy
Aztán, mindig és mindenhol vele vagy
Szól egy hang, kiált, én is itt vagyok
S talán ez a jobb
Család, barát, beteg
Figyelj rám, segíts, mert különben én is meghalok
Másnap dolgozni kell
Másnap kisüt a nap és én elindulok.

1998. október 3. 6:20
ügyeletben a tatabányai nővér konferencia után

dr. Dombi J. Péter

Felhasznált, kutatható irodalmak, kiadványok

Dr. Lakatos István – dr. Sándor József – dr. Varga László (szerk.):
A 75 éves Tatabányai kórház története 1974.

Dr. Lakatos István – dr. Schwarcz Tibor (szerk.): *A Szent Borbála
Kórház 100 éves története 1999.*

Takácsné Csentei Julianna (szerk.): *Volt egyszer egy Bányakórház*

Balogh Márta – Bicskei Endréné – Brautigam Veronika –
dr. Horváth Tünde – dr. Schwarcz Tibor (szerk.): *Szent Borbála
Kórház Tudományos Munkásságának Bibliográfiája 1997.*

Dr. Dombi J. Péter – Sabjáné Menyhárt Piroska –
Virágos Kiss Nikoletta (szerk.): *Szent Borbála Kórház Tudományos
Munkásságának Bibliográfiája 2015.*

Dr. Dombi J. Péter – Reim Lászlóné –
Sabjáné Menyhárt Piroska (szerk.): *Szent Borbála Kórház
Szakdolgozói Tudományos Munkásságának Bibliográfiája 2019.*

Dr. Kiss Gyuláné (szerk.): *Komárom Megyei Tudományos Napok
Közleményei 1982, Tudományos pályázatok összefoglalója.*

Szalóki Márta Annamária (szerk.): *Városunk Tatabánya Interjúkötet
2017.*

A több mint 120 évet felölelő kiadványunk az internet világában nem az osztályok tényszerű adatainak bemutatását tűzi ki célul, sokkal inkább a múltat felidézve a mának, eseményeket, életutakat összegez, példaképet, legendákat állítva a jövőnek, a fiataloknak...

A múltat megtartani a jelennek és továbbadni a jövőnek.

dr. Dombi J. Péter

